

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

14. An Moniales teneantur sub onere peccati mortalis persolvere Horas
Canonicas? Et idem quæritur de Religiosis professis Ordinibus sacris non
initiatis. Et an consuetudo persolvendi Horas Canonicas ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

verf. & Ideo
nelius in
tom. 2. tr. 1.
Refol. 30. §.
Quero ter-
tio, & seq.

Azorius *part. 1. lib. 10. c. 6. quest. 1.* & Portel *in dubiis Regul. ver. Hora Canonica, n. 3.* Ioan. de la Cruz *in dircti. confc. part. 3. praef. 3. art. 3. dub. 4. concl. 1.* & alij. Et hoc, ex vi consuetudinis, ad culpam mortalem obligantis.

2. Cafetanus verò dicitur de tali consuetudine & idem docet Medina Complutensis *C. de orat. tract. 6. Armilla ver. Hora Canonica, n. 4.* Vide etiam Alphon. de Castro *l. b. 1. de leg. poen. cap. 8.* qui negat Fratres Prædicatores in factis non constitutos peccare, si relinquunt Officium, nisi ex decimis, aliisque redditibus Ecclesiasticis alantur. Et ideo Vega *in sum. tom. 1. c. 128. cas. 7.* priorem sententiam, quam ipse tenet, probabiliorē vocat. Ergo secundum Vegam sententia excusans moniales à priuata recitatione Horarum probabilis est.

3. Non grauior etiam hinc apponere verba Henrici Villalob. *in sum. tom. 1. tract. 24. dub. 9. num. 8.* vbi sic asserit: *La duda está si de hecho ay esta costumbre, que Cayetano no supo della, y no lo puedo asegurar: porque lo he preguntado a personas de algunas Religiones, y no la ballo firme, aunque Suarez dice, que casi todos testifican della y para que se introduza esta costumbre, que obligue a pecado mortal, ha de ser a sabiendas con animo de obligarse, y no por yerro pensando, que está un hombre obligado. Y no me persuado, que se aya introducido esta costumbre, desta manera: tambien haçe contra esta costumbre, para que no obligue, como ley, que deve ser puesta esto porquien tiene autoridad, y no la tienen los moços, que no tienen veinte y un años, y muchos menos las mugeres, por sí solas, y así parece, que no pueden hazer ley; todo esto lo digo disputando, para que otros los juzguen, que à mi hazese me riguroso condenar à nadie a pecado mortal, no siendo el derecho muy claro, mas soy de parecer, que se siga en esto la opinion comun, que es mas segura, y en cosas morales tienen grande autoridad los Doctores, aunque la tienen mas las buenas razones.* Ita Villalobos.

4. Sed etiam hinc apponam verba doctissimi Raphaëlis de la Torre *in 2. 2. contr. 6. disp. 2. num. 11.* vbi sic ait: [De consuetudine non interdicta recitandi Horas priuatè, etiam quando Moniales à Choro absunt, audio viros doctos & pios dicentes vigere, & vigiſſe, alios verò dubitantes, sed ego non auderem eas ab hoc onere liberare.] Ita ille, & ego.

RESOL. XIII.

An Moniales extra Chorum teneantur recitare Horas Canonicas: Ex p. 3. tr. 2. Ref. 96.

Alibi in Ref.
p. 3. tr. 2. Ref.
96. in omnibus
aliis Refol.
& §§. eius
annot.

§. 1. Alibi affirmatiuam sententiam docui, & nunc iterum docco cum Miranda *tract. de Monial. quest. 9. art. 6.* & nouissimè hanc sententiam tenet etiam Hieronymus Rodrig. *in compen. qq. Reg. refol. 98. num. 5.* vbi sic ait. Quidquid alij in oppositum sentiant, communiter, & melior opinio, quæ & tenenda est, habet, omnes & quascunque Moniales teneri priuatim ad recitationem Horarum Canoniarum, ratione status Regularis, seu Ecclesiastici irreuocabilis, quem profitentur. Ita ille, qui videtur docere negatiuam sententiam esse probabilem; nam affirmatiuam, quam ipse tenet, vocat tantum communiorem, & meliorem. Sed an ita reuera sit, remitto aliis iudicandum; & vide quæ de hac materia dixi *in tract. de Horis Canonice.*

RESOL. XIV.

An Moniales teneantur sub onere peccati mortalis persoluere Horas Canonicas?

Et idem queritur de Religiosis professis Ordinibus sacris non iniuriis.

Et an consuetudo persoluendi Horas Canonicas à Monialibus obligatoria sit? Ex p. 9. tr. 6. & Mif. 1. Refol. 7.

§. 1. PRO negatiua sententia alibi adduxi Ioan. nem Caramucem: sed, quia postea inueni alios duos viros non minus doctos, hanc etiam sententiam docere, ponam hic per extensum eorum verba. Itaque Petrus Marchant *in Tribunali Sacram. tom. 2. tract. 2. part. 2. tit. 3. sect. 1. quest. 2. fol. milij 185.* sic ait: [Regulares, siue viri, siue Moniales, qui ex vi Regular, vel voti, speciale præceptum non habent, sub nullo peccato obligantur ad Horas Canonicas priuatim recitandas. Ratio mea fundamentalis est: quia tantum onus sine speciali lege, vel titulo, sub peccato mortali imponere, est iugum intolerabile, & violentum.

2. Dixi, quæ ex vi Regular, vel voti, speciale præceptum non habent: si enim habent, vt Fratres Minores, Moniales Annunciata: & si qui alij, vel alie reperiantur, quorum, quarumque Regula in ratione diuini Officij obligat ad mortale: illi sine dubio obligabuntur.

3. Nec ratio consuetudinis vim legis habentis, aliquid concludit: etsi enim consuetudinem sanctam Religionum communiter negare non possumus; illam tamen consuetudinem habere vim legis ad peccatum mortale obligantis, nullus probare poterit: nec vidi vllum, qui hoc probare intendere: qui enim hanc vim consuetudinis allegant, illam communiter supponunt, non probant.

4. Dico ergo primò, sanctam consuetudinem esse, vt Religiosi, vbi Choro non intersunt, priuatim Horas Canonicas, à quibus abserint, legant.

5. Dico secundò, hanc consuetudinem receptam esse sub titulo pietatis, & sancti exercitij, quam qui præuaricaretur, in deuotionis, & negligentia, seu defectus feruoris in rebus pietatis argueretur.

6. Dico tertio, hanc consuetudinem non habere vim legis: vt enim consuetudo vim legis habeat, non sufficit, vt comitum sensu, & consensu sit recepta simpliciter, (recipi enim potest ob decentiam, pietatem, utilitatem, quæ in illa continetur) sed requiritur, vt recipiatur per modum legis sub peccato obligantis. Taliter autem receptam esse à Regularibus consuetudinem illam communiter dicendi Horas canonicas, absolutè negandum est.

7. Dico quarto, fictitium esse, consuetudinem illam receptam esse per modum legis ad peccatum mortale obligantis: hoc enim absque certo fundamento liberè dicitur. Constans autem mihi est ista regula nullam legem, multo minus consuetudinem, ad peccatum mortale obligare, nisi constet certò de fundamento tantæ obligationis. Vide, quæ diximus *supra. tr. 1. tit. 10. q. 1. per totam.*

8. Dices primò: Multi sunt in ista opinione obligationis, quæ si tollatur, plures Religiosi negligenter Horas legere. Respondeo, minus malum esse negligere, quam negligendo Deum offendere. Et cum opinio illa legitime fundata non sit, melius est errorem, qui pluribus est offendiculum peccati, tollere, quam vnum peccatum mortale permittere: quilibet enim scrupulosus sibi conscientiam erroneam formare poterit, & imprudenter hoc titulo consuetudinis & in grauiſſimos

grauissimos laqueos conscientiae praecipitare. Pij certe, & iustae salutis amatores attendentes fructus pietatis, & utilitatem, & sanctam consuetudinem Religionis, Horas facile non omitent. Cur autem ob preciorum diligentiam; incurios, & infirmos volumus exponere periculo peccati mortalis, & aeternae damnationis? Consecuerunt Religiosi certis horis orationi, & exercitationi mentali vacare, certis diebus disciplinae sumere, ex pietate certis diebus ieiunare; Officium B. V. Mariae recitare, quin frequenter ad illa consuetudine communi à suis Directoribus compelluntur: ergo peccant mortaliter illa omitendo, vel ex omissione huiusmodi, formanda est in illis conscientia peccati mortalis, aut ubi erroneè fundata est, continuanda; Hoc dicant caeci, qui caecis ducunt praebentes, in foecam praecipites ruunt. Ergo tali afflictioni repugno.

9. Dices: Beneficiati ad Horas tenentur: quia ex foundationibus propter Officium viuunt: ergo & Religiosi, qui sine foundationibus, sine preciorum oblationibus, & mendicationibus victitant, similiter obligabuntur. Respondeo, negando consequentiam. Foundationibus enim beneficiorum correspondet praecise Canonicum Officium ex debito iustitiae, & contractuum virtualium: foundationibus autem Monasteriorum, ac oblationibus preciorum, &c. correspondent omnia, quae faciunt Religiosus, vt potè, arcta Doctorum oblatio, orationes, ieiunia, disciplinae, austeritates, doctrina, sancta exempla, &c. quorum inritu, titulo charitatis, Monasteriis oblationes factae sunt, & in dies fiunt, eisque, qui omnia pro Christo reliquerunt, rependuntur à sapientissimo retributore Deo: unde bene dicebat Sanctus Pater noster Franciscus, Fratres suos mundo debere exercitationes pietatis, exemplum, & doctrinam: Mundum autem, titulo charitatis debere illis victum, vestitum, hospitium gratuita benignitate. Sufficiens itaque Religiosus exercitiis, & austeritatibus Religionis satisfacit oblationibus, & elemosinis preciorum, nec priuatum, & singulariter ad Horas Canonicas iuste obligari potest. Hucusque Marchant. ubi supra.

10. Sed praeter ipsum inuenio hanc sententiam nouissime docere etiam Patrem Lessium in *Resolutionibus casuum conscientiae*, post p. 2. D. Thomas, *de Horis Canonicis*, cap. 14. fol. mibi 194. quod probat primo: quia Moniales non tenentur ad Horas Canonicas aliquo voto, vel ex vi suae Professionis, vt passim Doctores fatentur: neque ex aliquo Ecclesiae Praecepto; neque ex vi alicuius status, aut Regulae, sed solum consuetudine, vt communiter Doctores admittunt. Atqui illa consuetudo non est ita dure interpretanda, vt sub peccato mortali obligare singulis vicibus censetur: tum, quia id parum humanum esset, & saepe periculosum saluti: tum, quia consuetudo regularis non debet censeri magis obligare, quam expressum statutum Regulae. Atqui si esset expressum statutum Regulae de Horis à singulis recitandis, illud non censetur obligare sub peccato mortali, sed solum sub reatu regularis correctionis, vel vt minimum sub peccato veniali, & poenae regulari, sicut alia statuta regularia: nisi forte haberet verba, quae perspicue maiorem obligationem designarent, qualia sunt: *Praecipimus in virtute sanctae obediens. Stricte iungimus*, &c. Verum nullum est statutum regulare, vt existimo, quod verba tam obligatoria habeat.

11. Confirmatur: quia obligatio sub mortali esse valde odiosa, ac proinde minime praesumenda, nisi ubi necessitas cogit. Atqui hic nulla cogit necessitas praesumendi, aut inducendi tam grauem obligationem: quia, sicut ad alias Regulas, &

ad disciplinam religiosam seruandam sufficit obligatio ad poenam, & castigationem regularem, ita etiam ad seruandam hanc consuetudinem. Alia ratio est de beneficiatis, & ordinatis: beneficiarij enim stipendia ab Ecclesia accipiunt, vt officium diuinum persoluant; unde instar mercenarij tenentur ex quasi contractu, & Officio; ordinati verò Ordine sacro sponte se in ministerium Ecclesiae tradiderunt: ad hoc enim ordinantur, vt Ecclesiae seruiant; ac proinde aequissimum fuit, vt Ecclesia illis, tanquam suo ministerio mancipatis, hoc onus imponeret. Moniales verò non ideò deserant saeculum, & se in Monasterium abdunt, vt aliquod Ecclesiae ministerium obeant, aut vt stipendia ab Ecclesia percipiant: sed vt suae perfectioni vacent, & Deo seruiant: alimenta autem gratis percipiunt, vt pauperes. Itaque ex hoc capite nulla fuit ratio tam grauis vinculi imponendi. Et sane cum illa saeculum deserant, omnes opes, voluptates, propriam voluntatem, vt in lateribus perpetuas Monasterij se abdant, vt occasiones peccatorum vitent, & liberiori spiritu Deo seruiant, parum videtur humanum, si nouus ille laqueus illis iniiciatur, & sub peccato mortali ad preces tam longas, & multiplices, quas non intelligunt, adstringantur. Sat enim ipsa sibi oneris imponunt, cum tribus votis se obstringunt, & disciplinae Religionis subiiciunt. Quis nouam illam obligationem adeò grauem non reformidet; Non esset hoc sacras Virgines ad Religionem allicere, sed absterere.

12. Neque obstat, quòd dicantur consuetudine teneri sub mortali: quia, vt rectè Caietanus, & alij, de tali consuetudine habente tale vinculum non constat. Etsi enim satis constat de consuetudine, qua Moniales consecuerunt publicè Horas canere: non tamen satis constat de consuetudine, qua tantum vinculum singulis priuatim sit impositum. Deinde haec consuetudo non aliter potuit inducere talem obligationem, quam mediante hominum opinione, qui putauerunt se obligari sub mortali, & iudicabant se peccare mortaliter, si omitterent. Talis autem obligatio facile tollitur, si ostendatur, opinionem illam non solido niti fundamento. Sicut olim ante Sotum communis erat opinio, omnem beneficiarium sub peccato mortali teneri quotidie ad Horas, etiam si beneficium solum duos, vel tres aureos ei penderet: & ita consuetudine, & Doctorum opinione tenebantur sub mortali: verum, postquam Sotus praclaro iudicio docuit contrarium, passim cepit illa rigida sententia exolescere. Simili modo putabatur esse peccatum mortale facere Sacrum ante preces matutinas. Itaque talis obligatio statim euanescit, quoad grauitatem peccati mortalis, simul atque ostensum fuerit, eam solido fundamento minime niti.

13. Denique probabilissima sententia est, posse obligationem imponi sub veniali, etiam si materia secundum se sit grauis, & capax obligationis sub mortali; maxime quando iusta ratio subest non imponendi maiorem obligationem, sed sustendi intra limites venialis. Hic autem iustissima videtur esse ratio non imponendi, aut interpretandi maiorem obligationem, quam sub veniali, iuncta simul regulari correctione: sic enim abundè obtinebitur finis status, & conscientiae infinitis scrupulis, & periculis peccati mortalis eximentur. Et haec omnia docet Lessius loco citato.

14. Verum, his non obstantibus, ego puto, non esse recedendum ab affirmatiua sententia, quam esse communem omnium Scholasticorum, & Canonistarum, testatur, me citato, nouissime Peirinis, in *Comment. ad Regul. Minim. cap. 4. §. 12. quest. 1. n. 2.*

Et me etiam citato, Ioan. Escobar *tract. de Horis canonicis* *quæst. 3. §. 4. num. 3.* Vide etiam Teocadam in *Theolog. mor. tom. 1. lib. 1. tr. 1. contr. 15. dub. 2. num. 35.* Et me citato, Ioan. Henriquez in *pract. quæst. sect. 2. §. 2. cum Sâ verb. Hora, num. 1.* & ideo sententiam negatiuam non esse probabilem docet Sanchez in *Opusc. lib. 7. cap. 2. dub. 3. num. 6.* & ex illo Pellizarius in *Man. Regul. tom. 1. tract. 5. cap. 8. sect. 2. n. 53.* & omnino videndus in *tr. de Mon. cap. 6. quæst. 7. n. 14.* Vnde Reginaldus *tom. 1. lib. 18. num. 140.* asserit de dicta consuetudine obligante Moniales ad Horas canonicas dubitare temerarium esse: sed, quia ego libenter à censuris opinionum doctorum vitiorum abstineo; ideo sufficit tantum asserere, me affirmatiuæ sententiæ contra Moniales adhaerere. Ad rationes verò adductas à Marchantio, & Lessio patet responsio ex his, quæ alibi diximus, & docet etiam Bonacina de *legibus, disp. 1. quæst. 1. punct. ult. §. 3. num. 2.* Pellizarius *tract. de Mon. cap. 6. num. 30.* & nouissimè Ioseph Rocassul. in *Præxi Theolog. mor. tom. 2. p. 3. lib. 6. c. 4. quæst. 3.* ubi adducit regulas, ex quibus sit cognoscendum, consuetudinem obligare, & eam esse introductam per modum deuotionis ex quibus aperte patet, consuetudinem persoluendi Horas canonicas à Monialibus, obligatoriam esse, vt communis Doctorum sententia fert. Et qui contra omnes loquitur, non bene loquitur.

Alibi in Ref. seq. §. Cuius, & infra ex lata doctrina Ref. 17. §. Sed ego, & in Ref. 94. §. vit. & in to. 6. tr. 1. Ref. 17. & in aliis §. eius not.

RESOL. XV.

An Religiosi nondum in Sacris constituti, quando à choro absunt, teneantur Officiis recitare?

Ubi multa de consuetudine circa hoc discutuntur.

Et an possint Moniales introducere consuetudinem qua apud ipsas habeat vim legis circa hoc?

Et an in parvis Conuentibus ad minus requirantur quatuor pro cantandis Horis Canonicis in Choro?

Et an verò, quando Regulares essent quatuor nullo modo à recitatione Horarum in Choro excusentur, sicut Beneficarij Collegiati? Ex part. 6. tract. 8. & Misc. 3. Ref. 12.

Sup. hoc in tribus præcedentibus Ref. & in duabus sequ. & infra in Ref. 18. et infra in §. 1. et in Ref. 56. §. Secundò & §. Ad id. & in to. 2. tr. 1. Ref. 87. §. 2. à lin. 5. à vers. Constat terque, & in tom. 4. tr. 1. Ref. 20. cursum in §. penult. post mediū, vers. & melius in tom. 8. tr. 1. Ref. 30. §. Quæro tertio, & seq. Et sup. consuetudine contenta à lin. 4. huius §. 2. Cuius sententia, huius Ref. in Ref. præteri.

§. 1. **N**egatiuam sententiam docet nouissimè Franciscus Bordonus in *Concilijs Regularium, resol. 30.* ubi *num. 2.* postquam me citato & alijs asserentibus teneri ratione consuetudinis receptæ, ipse tamen *num. 3.* sic ait, Quamuis de hac consuetudine ferè omnes testentur, tamen cum sit quid facti, difficile est de eius subsistentia iudicium ferre, vnde ego puto hanc consuetudinem referri ad Chorū, non præcisè ad deputatum ad Chorū, quando abest, quod suadeo, quia consuetudo in vim legis obligans non inducitur ex actibus priuatis, sed publicis, & manifestis, vt docet communiter cum Bonacina de *consuetud. n. 26.* Officium autem extra Chorū dicitur occultè, & non manifestè, ergo signum est eam consuetudinem referri ad professum non vt sic, sed quatenus recitat in Choro, deinde nullo iure probatur esse recitandi obligationem in Choro, nisi ex consuetudine, aut ex vi Regulæ, de qua obligatione *infra* qu. ubi probabo non afficere singulos, sed communitatem, quatenus Chorus non debet cessare ab huiusmodi recitatione, Ita Bordonus.

2. Cuius sententia, nempe consuetudinem de qua loquimur, non obligare sub mortali, suaderi potest ex quibusdam opinionibus P. Pasqualigi, qui in *decis. 487. 488. 489. 490.* quærit primò. An si consuetudo sit res grauis & difficilis & communiter seruetur, censenda sit introducta cum animo se obligandi. Secundò, An si viri male sentiant de his qui non ob-

seruant consuetudinem, aut communiter scandalizentur sit signum fuisse introductam cum animo se obligandi. Tertio, an si Superiores reprehendant & puniant non seruantes consuetudinem, sit signum quod fuerit inducta cum animo se obligandi. Quarto, An si materia consuetudinis multum conferat ad vtilitatem communitatis, censenda sit introducta consuetudo cum animo se obligandi. Et ad omnes istas dubitationes, nominatim contra me, negatiuè respondet P. Pasqualigus, cui (licet alias viro docto) nullo pacto adhaerendum esse puto, nam ex eius doctrina omnes consuetudines quas communiter Theologi, & Caluista asserunt obligare sub mortali, euanescerent, & de fumo deseruirent, vt hæc de qualoquimur, & alia quædam plures, quod concedere nimis durum videtur, & hanc opinionem contra P. Pasqualigi præter Doctores alibi à me citatos tenet nouissimè Caspen. in *curia Theologico, tr. 13. disp. 6. sect. 3. n. 16.* Sed de hoc alibi; vnde ad Bordonum rediens puto eius sententiam profusè improbandam esse, & ideo merito correctæ fuit apud Emanuelem Sâ à Magistro sacri Palatii in editione Romana, vt optime obseruat Cæstrus Palauus *tom. 2. tr. 7. disp. 2. punct. 1. §. 1. n. 3.* neque in hac parte relaxandæ sunt habendæ, cum ex eius relaxatione non leue Religioni nouementum proneretur, vt me citato docet nouissimè Trullench in *De calogum, to. 1. l. 1. c. 7. dub. 1. 2. §. 1. n. 1.* Sed dices saltem quoad Moniales, opinio Bordonii esse admittenda ex alia doctrina, quam asserit Pasqualigus *decis. 411.* nempe Moniales non posse introducere consuetudinem, quæ apud ipsas habeat vim legis: ergo consuetudo penes ipsas recitandi extra Chorū horas Canonicas non obligabit sub mortali. Respondet, doctrinam Pasqualigi ita absolutè prolatam, non esse admittendam, sed esse intelligendam seculæ approbatione tacita vel expressa superioris; vnde optimè ex Suarez & Salas notauit Bonacina *to. 3. disp. 7. q. 2. punct. ult. §. 3. n. 15.* communitatem feminarum posse sua consuetudine ius inducere, nam femine sunt capaces legis, & ad onera legum tenentur, quamobrem ait ipse, consuetudo Monialium saltem si accepta sit à Prælato potest inducere legem Moniales obligantem. Dicendum est igitur consuetudinem esse inducendam, non solum per hos qui legem condere possunt, vel habenti capacitatem actiuam condendi leges, sed etiam passiuam eas recipiendi interueniente Superioris consensu, vt rectè obseruat Bonacina *ubi supra, n. 28.* Superior autem censetur consentire in consuetudinem, quatenus iam statuit consuetudinem vim legis habere, si legitime fuerit introducta; & ideo communiter Doctores asserunt vt ego alibi notauit, & notat etiam Sanch. in *opuscul. tom. 2. lib. 7. c. 2. dub. 3. n. 12.* Moniales ratione consuetudinis teneri, vt cæteri Regulares, pensum diuini officij persoluerent. Et vellem quidem P. Bordonum hanc sententiam non docuisse, licet alias sit vir doctus, & cui multum debent Regulares.

3. Notandum est hic obiter supradictum P. Bordonum, *ubi supra quæst. 4. n. 8.* docere in parvis Conuentibus ad minus requiri quatuor pro cantandis horis Canonicis in Choro, imò addit, quod vt plurimum excusant etiam quatuor aut quinque residentes, cum obligatio recitandi in Choro Regularibus non sit ita strictior sicut beneficariis Collegiatis. Aliqui verò quando Regulares essent quatuor, nullo modo à recitatione Horarum in Choro excusant.

RESOL. XVI.

An Regularis non in Sacris constitutus ex licentiâ Superioris, vel sine illa manens extra Monasterium, quatuor